

Yliasiamies Mikko Kosonen
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

ARVOISA REHTORI, HYVÄT OPISKELIJAT JA MUU JUHLAYLEISÖ,

Lämmin kiitos kutsusta Vaasaan ja mahdollisuudesta pitää arvostetun yliopistonne lukuvuoden avajaistilaisuuden juhlapuhe. Tämä on minulle suuri ilo ja kunnia. Kutsun saatuani aloin pohtia, mitä miellelyhtymiä Vaasa minulle tuo – sen lisäksi, että se on vaimoni lapsuuden kotipaikka ja hieno merellinen kaupunki. Mieleeni nousivat ensimmäisenä sanat: energiateknologia, huippuosaaminen, yliopisto ja ketteryys. Nämä ovat myös tämänpäiväisen puheeni pääteemoja.

Maailmaa ja maapalloa kohtaa ennennäkemätön muutosaalto, jonka keskellä tulevaisuutta on vaikea, ellei mahdoton ennustaa. Tiedämme kuitenkin, että globaalit megatrendit tai -ilmiöt, kuten ilmastonmuutos ja luonnonvarojen ylikäyttö sekä digitalisaatio koskettavat meitä kaikkia. Ne ovat tässä ja nyt, eikä niitä vastaan voi taistella eikä niiden olemassaoloa kieltää.

Näistä ilmastonmuutos on kaikista suurin ihmiskuntaa koskaan kohdannut haaste, joka etenee jopa aiemmin ennustettua nopeammin. Näyttääkin siltä, että tavoitteena pidettyä korkeintaan kahden asteen ilmaston lämpenemistä ei saavuteta. Kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n viides raportti osoittaa, että olemme vaarallisella polulla ja menossa kovaa vauhtia kohti 3-4 asteen ilmaston lämpenemistä. Seuraavan 15 vuoden aikana tehtävät toimenpiteet ovatkin ratkaisevan tärkeitä ilmastomuutoksen katastrofaalisten vaikutusten torjumisen kannalta.

Ja kuten me kaikki tiedämme, mikäli ilmastokriisiä ei onnistuta ratkaisemaan, putoaa pohja kaikelta muulta: talouskasvulta, hyvinvoinnilta ja turvallisuudelta, sillä ihmiset joutuvat kamppailemaan hupenevasta elintilasta, puhtaasta vedestä ja ravinnosta.

Tällä hetkellä ihmisten hätä on tullut meille näkyväksi valtavana pakolaisvirtoina Välimeren yli ja läpi Euroopan. Se johtuu turvallisuustilanteen järkkymisestä. Myös radikaali ilmastonmuutos voi aiheuttaa arvaamattomia jännitteitä kansakuntien välille, minkä seurauksena voi olla ennen näkemättömän suuri pakolaisaalto. Oxfordin yliopiston arvion mukaan ympäristöpakolaisia voi olla jopa 200 miljoonaa vuoteen 2050 mennessä, mikäli siis emme onnistu hillitsemään ilmaston lämpenemistä.

Vaikka ilmastonmuutos on suuri ja todellinen uhka, se on samalla myös suuri mahdollisuus. Suomalainen teknologia voi olla avainasemassa ratkaisemassa tätä valtavaa haastetta ja ehkäisemässä ihmisten elinolojen heikentymistä.

Ilmastomuutoshan on luonut yhden maailman nopeimmin kasvavista bisnesalueista uusiutuvalla energialla, energiatehokkuudelle ja puhtaille

ratkaisuille. Ilmastonmuutoksen torjunta ei olekaan vain ympäristö- ja ilmastopolitiikkaa, vaan se on mitä suurimmassa määrin myös talous- ja työllisyyspolitiikkaa. Ja siksi siihen liittyvä opetus tulee olla integroituna jokaiseen tieteenalaan niin taloustieteissä, viestinnässä, johtamisessa kuin tekniikassakin.

Suomi on viime vuosina noussut yhdeksi maailman johtavista puhtaan teknologian innovaatiomaista, mutta kilpailu eri maiden välillä on kovaa ja vain todelliset edelläkävijät voivat olla voittajia. Meidän tuleekin Suomessa panostaa aiempaa enemmän ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävien ratkaisujen kehittämiseen, kaupallistamiseen ja levittämiseen. Kotimaassa tehtävät ratkaisut on jo lähtökohtaisesti suunniteltava ja tehtävä kansainvälisten markkinoiden tarpeita silmällä pitäen.

Vaasan energiaklusteri on malliesimerkki innovaatiokeskittymästä, joka pohjautuu Vaasan alueen historiallisiin vahvuuksiin. Yhteistyö yliopiston ja paikallisten suurten ja pienten yritysten kanssa on täällä perinteisesti vahvaa ja tämä yhteistyön malli onkin jatkossa ainoa tie menestykseen, erityisesti nyt kun opetuksen ja tutkimuksen määrärahoja joudutaan leikkaamaan.

Yliopistojen tuleekin jatkossa ulottaa lonkeronsa entistä tiiviimmin alueen yrityskenttään ja tuottaa aktiivisesti uusia ratkaisuja ja kehitysideoita yrityksille. Itse uskon vahvasti yliopistojen ja etenkin teidän opiskelijoiden potentiaaliin tuottaa uusia start-up-yrityksiä, jotka pieninä ja ketterinä voivat yhdessä ja erikseen nousta maailman huipulle. Tämä mahdollisuus on vielä pitkälti Suomessa hyödyntämättä.

Hyvät kuulijat,

Ilmastonmuutoksen ohella toinen tulevaisuuttamme voimakkaasti muovaama megatrendi on luonnonvarojen ylikäyttö. Maailmassa käytetään jo nyt huomattavasti enemmän resursseja kuin maapallo pystyy tuottamaan. Tänä vuonna ylikulutuspäivää, jossa uusiutuvien luonnonvarojen käyttö ylittää niiden tuotannon, vietettiin 13. elokuuta. Viime vuonna se oli 19. 8. ja edellisenä vuonna 20.8.

Jos kulutus jatkuu nykyisellään, tarvitsisimme 2050 jopa 4,5-6 maapalloa tyydyttämään ihmisten alati kasvava materiaalien kulutus. Kaikki tiedämme, että tämä ei yksinkertaisesti ole kestävä yhtälö.

Yksi keskeinen ratkaisu luonnonvarojen ylikäyttöön on kiertotalous. Kiertotalous on kokonaan uusi talousmalli, jossa tuotteet suunnitellaan ja toteutetaan siten, ettei jätettä ja hukkaa synny, vaan materiaalit ja niiden arvo säilyvät kierrossa ja kiertomateriaaleja käytetään yhä uudestaan ja uudestaan. Kiertotalouden avulla teollisuus saa katetta materiaaleilleen useaan kertaan, vähentäen samalla riippuvuuttaan kalliimmista neitseellisistä raaka-aineista. Kiertotalous on myös tapa luoda uusia työpaikkoja Suomeen. Nämä työpaikat syntyvät materiaalien keräyksen, kierrätyksen, korjauksen, huollon ja uudelleentulomistuksen ympärille.

Kiertotalous vaatii kuitenkin suuria muutoksia yritysten perinteisiin liiketoimintamalleihin. Tavarankäytön sijaan kierrätysyritykset laskuttavat tuotteidensa käytöstä syntyvästä hyödystä. Esimerkiksi yksi maailman johtavista rengasvalmistajista, ranskalainen Michelin ei enää myy renkaita, vaan turvallisia ajokilometrejä. Tämä uusi liiketoimintamalli mahdollistaa talouskasvun ja luonnonvarojen kulutuksen irtikytkennän toisistaan.

Sitra on arvioinut, että kierrätys voisi tuoda Suomelle jopa 2,5 miljardin euron vuosittaisen arvonlisän konepaja-, metsä-, elintarvike- ja rakennusteollisuudessa sekä yksityisessä kulutuksessa vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi ravinteiden kierrätystä parantamalla voidaan saavuttaa yli puolen miljardin lisäarvo taloudellemme.

Kiertotaloudessa, kuten kaikessa uudistumisessa, on voittajia ja häviäjiä. Kokonaistase on lukuisten selvitysten mukaan kuitenkin hyvin positiivinen sekä kilpailukykyyn, työllisyyden, kasvun että ympäristönkin suhteen. Tämän vuoksi kierrätystä on tavoiteltava.

Vaasan seutu voisi hyvinkin olla vahvan teollisen pohjansa ansiota yksi kierrätysedelläkävijöistä Suomessa. Se vaatii kuitenkin entistä tiiviimpää yhteistyötä yliopistojen, yritysten ja kaupunkien välillä. Yliopiston tulee kouluttaa tulevaisuuden kierrätysalan osaajia ja suunnittelijoita, sillä ilman osaamista ei muutosta tapahdu. Yritysten taas on suunnattava innovaatiopanoksiaan yhä enemmän uusiin kierrätysratkaisuihin ja liiketoimintamalleihin, ja kaupunkien on julkisilla hankinnoillaan ja aktiivisella politiikallaan tuettava kansainvälisten kierrätysreferenssien rakentamista.

Hyvä juhlayleisö,

Kolmas megatrendi, joka on jo mullistanut maailmamme, ja jonka kehitysvauhti vain kiihtyy, on digitalisaatio. Kaikki mikä on digitalisoitavissa - tullaan digitalisoimaan. Sosiaalinen media on jo mullistanut valtasuhteita ja tiedonvälityksen.

Älykkäät koneet, älykäs liikenne, älykkäät energiaratkaisut, älykkäät rakennukset sekä ja kaikki muut älykkäät prosessit tulevat jatkossa olemaan valtavirtaa ja muuttavat samalla työelämää hurjalla vauhdilla.

Digitalisaatio mahdollistaa kierrätysedelläkävijöiden lisäksi myös jakamistalouden, joka on yksi tulevaisuuden mielenkiintoisimmista trendeistä. Jakamistaloudessa ihmiset jakavat autoja, asuntoja, kodinkoneita, jopa tekstiilejä – sen sijaan, että omistaisivat niitä. Miksi ihmisten tulisikaan esimerkiksi omistaa autoa, joka seisoo lähes 90 prosenttia ajastaan käyttämättömänä? Auton omistamisen sijaan he voisivat ostaa liikkumisen palveluja – ja näin keventää omaa omistustasettaan ja käyttää rahansa asioihin, joista saa aitoa hyvinvointia.

Digitalisaatiossa te nuoret olette selvästi meitä vanhemman sukupolven edustajia edellä. Maailman menestyskonseptit, kuten Über, AirBNB ja Google ovat kaikki nuorten käsialaa. Haluankin kannustaa teitä jatkamaan tällä polulla ja hyödyntämään digitalisaation mahdollisuuksia ennen kokeilemattomiin tarkoituksiin.

Hyvät kuulijat,

Maailma ympärillämme on jatkuvan muutoksen kourissa ja tulevaisuuteen on vaikea nähdä. Ainoa asia mitä voimme tässä tilanteessa tehdä on oppia entistä enemmän megatrendeistä ja tarttua rohkeasti niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Yliopistoilla, eli teillä opettajilla ja opiskelijoilla on keskeinen tulkin rooli megatrendien ymmärtämisessä ja hyödyntämisessä. Yhdistämällä niiden tarjoamat mahdollisuudet luonnontieteiden ja teknologian huippuosaamiseen, voimme luoda jotain uutta, ja yhdessä yritysten ja muiden yhteistyökumppanien kanssa nostaa Suomen takaisin kasvu-uralle.

Vaasan yliopisto voisi olla tässä tärkeässä työssä paljon kokoaan suurempi toimija. Teillä on erinomainen lähtökohta ja tiivistämällä entisestään yhteistyötä oman alueenne avaintoimijoiden sekä muiden suomalaisten ja kansainvälisten yliopistojen kanssa kilpailukykyne sekä tieteen että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saralla paranee varmasti entisestään.

Hyvät opiskelijat, te olette huomisen Suomi, joten tarttukaa näihin haasteisiin ja mahdollisuuksiin rohkeasti ja nopeasti. Viivytystaistelulla emme voita mitään, uudella ajattelulla ja ennakkoluulottomalla otteella kaikki on mahdollista.

KIITOS!